

Програма за развитие на езикови и комуникативни умения

Това е програма създадена за работа с лица с нарушения от аутистичния спектър. Програмата е насочена към развиване на езиковите и комуникативните уменията при деца/младежи с аутизъм чрез методите на структурираното и визуализирано обучение на лица с особености в общуването. Програмата е предназначена както за вербални, така и за невербални деца/младежи. В програмата се работи едновременно за развиване на рецептивните и на експресивните езикови и речеви умения. Целта на програмата е децата/младежите да развият уменията и възможностите си за функционална комуникация с другите. В тази програма вербалните лица се учат как да използват думите и речта, така че да общуват с другите. Невербалните лица овладяват алтернативна система за комуникация съобразена с техните индивидуални потребности и възможности. Програмата е разделена на 5 нива. Овладяването на уменията от предходното ниво е предпоставка за развиването на умения на следващото ниво.

I базово ниво - Развитие на умения за двупосочна интеракция

На това ниво детето/младежа се обучава да разбира същността на общуването, чрез практикуване на двупосочни интеракции със специалист. Чрез изграждане на доверителна връзка между детето/младежа и специалиста в условията на защитена и адаптирана за неговите нужди среда се извършват различни подходящи за възрастта и уменията му дейности и занимания, така че да се стимулира активното включване на детето/младежа във взаимодействие със специалист.

Цели на това ниво:

- участие на детето в интеракционни игри, като основа за споделяне на обекти и преживявания
- подобряване очния контакт на детето
- развиване на умения за насочено внимание на детето към обект и дейност
- развиване на умения за редуване и размяна в обща дейност със специалист
- развиване на умения за подражание и имитация на специалиста
- стимулиране на инициативността на детето при интеракции със специалист

II ниво - Развитие на умения за функционална комуникация

На това ниво детето/младежа ще се учи да се ориентира в езика на хората около него, да разбира основни думи от ежедневието, както и да усвои някои функционални думи, изобразени на снимки и картинки, с които да започне да се изразява. Ще се учи как да насочва комуникацията си към другите по различни причини, така че да упражнява социалния аспект на общуването.

1. Развитие на рецептивни комуникативни умения

Цели на това ниво:

- ориентиране в средата и пространството чрез използване на визуална подкрепа
- ориентиране в организацията на деня/времето чрез използване на визуална подкрепа и следване на визуален дневен режим
- ориентиране в последователност от действия чрез използване на визуална подкрепа
- ориентация на детето в основните моменти от ежедневието и разбиране на думите в повтарящи се и рутинни дейности
- разбиране на кратки инструкции съобразно контекста на ситуацията

2. Развитие на експресивни комуникативни умения

Цели на това ниво:

- *разбиране същността на комуникацията чрез размяната на вербални и невербални съобщения с другите*
- *развитие на умения за изразяване на нужди и желания чрез употреба на думи и реч*
- *развитие на умения за инициране на комуникация по различни причини*
- *формиране на фразова реч у детето/младежа*

* При деца, които все още не са развили говоримия език, се въвежда използването на система за алтернативна комуникация PECS - 1-4 фаза.

III ниво - Развитие на езика и речта

На това ниво програмата е насочена да помогне детето/младежа да опознае заобикалящия свят, като натрупа речников запас от думи, които да използва в ежедневието си, така че да може да се изразява и да бъде разбирано от другите, а също и да разбира езика на другите. Обучава детето/младежа в правилно произношение на говорните звукове, така че речта му да звучи достатъчно разбираема и ясна, а също и граматически съгласувана по правилата на българския език.

Цели на това ниво:

- *обогаляване на езика и речта с повече думи и реч*
- *обогаляване на речниковия запас на детето/младежа*
- *подобряване разбирането на детето/младежа извън конкретния контекст на ситуацията*
- *разширяване разбирането на сложни изречения и инструкции*
- *запознаване на детето/младежа с различни думи в езика и разбиране на тяхното значение*
- *развиване на граматически правилна реч у детето/младежа*

* При невербални деца, които все още не са развили говоримия език, продължава използването на система за алтернативна комуникация PECS - 5-6 фаза

IV ниво - Обогаляване на езика и речта

На това ниво програмата акцентира върху запознаване на детето/младежа със съставните елементи на устния и писмения език (*звукове и букви*), и научаване на фонологичните и граматичните правила за манипулиране с тях. Продължава развиването на езиковите и речевите способности на детето/младежа чрез употребата на натрупаните до сега знания и умения в различни комуникативни ситуации.

Цели на това ниво:

- *развиване на фонологична осъзнатост у детето/младежа*
- *разширяване на граматическите познания на детето/младежа*
- *разширяване на езиковите и речеви умения на детето/младежа*
- *овладяване на писмената реч*

*Ограмотяването на детето/младежа е приоритет на академичното обучение, което се осъществява в училище или при работа с детето/младежа по Програма за развитие на училищни и познавателни умения. Работата по обогатяване на езика и речта може да бъде съпътстваща академичното обучение на детето/младежа.

V ниво - Развитие на умения за общуване

На това ниво програмата помага на детето/младежа да използва своите езикови и комуникативни умения, като ги прилага спонтанно и самостоятелно по време на общуването си с другите, така че да води пълноценни разговори с възрастни и връстници.

Цели на това ниво:

- *подобряване на комуникативните умения на детето/младежа в различни социални ситуации, с различни хора, при различни условия*
- *подобряване на социалните умения на детето/младежа и развиване на саморегулация на поведението спрямо комуникативната ситуация*

Основни характеристики на програмата:

- Редовни и системни занимания с детето/младежа по заложените в Програмата за работа цели и задачи.
- Регулярни срещи с родителите за обсъждане работата с детето/младежа, които се провеждат на всеки 6 месеца, а при нужда по-рано. Срещите могат да бъдат инициирани както от специалистите, така и от родителите.
- Попълване и предоставяне на анкетни карти, въпросници, бланки, които касаят актуалното състояние на детето/младежа в различни ситуации.
- Консултиране на родителите по заложените в Програмата цели и задачи на работа.
- Включване на родителите, чрез продължаване на заложените в Програмата цели и задачи извън пряката терапевтична работа със специалиста. За целта се използва Месечен план, изготвен от специалистите, който се обменя с родителите, и в който са описани конкретни предложения и дейности как могат да бъдат упражнявани поставените цели.
- Продължителността на Програмата варира според индивидуалните потребности на всяко дете/младеж и нивото му на функциониране.
- Работата по Програмата се съобразява с нивото на функциониране на всяко дете/младеж и неговите потребности.
- Целите по Програмата се обсъждат и договарят с всеки клиент и/или неговите родители/ други подкрепящи възрастни.
- Нивото на овладяване на уменията по Програмата се ревизира на всеки 6 месеца.

Формат на работа:

- Програмата се води от логопед, психолог, специален педагог.
- Програмата се провежда в индивидуален и/или групов.
- Препоръчителен брой лица в група – 3-4.